

לעינין שכתב... ולכאורה לא עמדתי על סוף דבריו הקדושים ד... אמנם לאחר העיון נלענ"ד שדבר גדול דיבר בזה...²³

משיב מן התורה

אף לאנשים שבאו ליהנות ממנו עצה ותושיה, אם היה השואל בר אוריין, נהג הרבי להשיבו בדבר חידוש מן התורה. יום אחד בא לפניו אברך חסיד, והוא ממשפחת למדנים, לשאול בשם אביו: האם כדאי שילמד אומנות השחיטה, על-מנת לקבל משרת שו"ב בעירו? אך סיים האברך שאלתו, בקיצור, ורבינו זצ"ל השיבו בלשון סתומה: "הלא זו גמרא מפורשת במס' חולין (ט' ע"א) דתלמיד חכם צריך שילמוד ג' דברים כתב שחיטה ומילה". יצא הלה, מבלי להבין את התשובה, וניגש אל אחי רבינו הרה"ק רבי משה בצלאל הי"ד כדי לדעת פשרה. נתהרהר רבי משה בצלאל, מצחו נחרש קמטים ("כלומד סוגיא בעיון רב"), ויאמר: כוונת התשובה היא שלא ילמד שחיטה, ת"ח צריך ללמוד אומנות זו בתורת ת"ח, ולא כמקצוע לשם פרנסה!²⁴

ומעשה בבן-תורה אחד שבא לשאול, אם טוב הדבר וכדאי שירכוש חלקת אדמה בארץ ישראל? ענה לו הרבי כהאי לישנא: "הגמרא אומרת (קדושין כ"ו ע"א) שהמוכר שדהו מפני רעתה נקנית בשטר בעלמא אף שעוד לא נתן דמים, גם להלכה נפסק כן בשו"ע חושן משפט (סימן קצ"א

(פייטרקוב תרפ"ד) דף נ"ז ע"א "ובזה אמרתי לתרץ מה שהקשה אותי מרן הגאון מגור שליט"א בהא דמבואר ביבמות... וראה שם בחידושי נכד המחבר (בסוף הספר) אות כ"ב שמביא מכתב רבינו זצ"ל לתקן מה בקושיא הנ"ל המובאת בשמו בצרוף בקשה "ולכן אם תדפיס מחדש תוכל להשמיט זה או עכ"פ להעיר דמרש"י לא משמע כן..."

23. וראה במאמרו של הרב אברהם זמבא ע"ה ב"דאס אידישע ווארט" ניו-יורק (גל' אייר-סיון תשכ"ג): "כשהגרמ"ד פלוצקי שהה בארה"ב, והתארח בשיקאגו אצל הרב אפרים אפשטיין, קיבל יום אחד מכתב שנשלח אליו מאת הרבי מגור. הסתגר רבי מאיר דן לקרוא את המכתב במשך שעות אחדות... הראיונות שקבע בשבילו הרב אפשטיין ליום זה לא יצאו לפועל... אח"כ שאל מארחו, גאון שכמותו צריך כ"כ הרבה שעות כדי לקרוא מכתב? השיבו: וכי ידע מר מאי משמע "מכתבו של הרבי", אני זקוק ליום שלם כדי לעמוד על עומק כוונתו..."

24. ע"פ מאמרו של הרב יצחק ידידיה פרנקל ז"ל "רבן של ישראל" "שערים" ת"א (ה' סיון תשי"ט).

ס"ב), ומשום כך שאל ירמיה הנביא מלפני ה' (ירמיה ל"ב) "הנה הסוללות באו לעיר ללכדה, והעיר ניתנה ביד הכשדים הנלחמים עליה" וכלום יש מוכר מפני רעתה יותר מזה? "ואתה אמרת אלי ה' אלקים קנה לך השדה בכסף והעד עדים" למה אינו מספיק בשטר בעלמא? ומה תשובה השיבו הקב"ה: "שדות בכסף יקנו" בכסף דייקא "כי אשיב את שבותם נאום ה'", דהיינו, עתידה ארץ ישראל שלא יהיה שייך בה כלל "מוכר שדהו מפני רעתה"²⁵, ואם גם אין לה שווי רב כרגע, יגדל שוויה בעתיד... כאשר ישיב ה' שבות עמו...²⁶

שוב מעשה ביהודי מלודז', והוא בעליו של בנין דירות למגורים בהשכרה, שהחליט להוציא את אחד הדיירים ממעונו, בגלל שלא שילם זמן רב את שכר הדירה – מפני חוסר אמצעים. מאחר ששניהם, המשכיר והשוכר, השתייכו לחסידי גור, והתפללו בשטיבל אחד, קברו עליו אנ"ש בתביעה שלא יתאכזר כלפי איש עני ואביון ובני משפחתו להשליכם אל הרחוב. אחדים מהם, שנסעו לגור, סיפרו על כך לרבינו זצ"ל. מיד אמר להם: "כשיבוא פלוני המשכיר לכאן, אדבר עמו..." נרמז, איפוא, האיש ומיהר תיכף לנסוע אל הרבי לשמוע מה שידבר עמו. שאל אותו רבינו זצ"ל, מדוע יחשוב ככה להשליך החוצה יהודי עני שאין בידו כעת לשלם שכר הדירה? התנצל החסיד וטען, למה ייגרע חלקי יותר מכולם, מוכן אני להשתתף עם כל אנשי השטיבל בחלק מתאים לכיסוי דמי השכירות, אך מדוע אשא לבדי את כל ההפסד?

השיבו הרבי: "מצינו במשנה (גיטין מ"א ע"א) "מי שחציו עבד וחציו בן חורין... לישא שפחה אי אפשר... לישא בת חורין אי אפשר.... אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין". לכאורה: מדוע לא יטען זה, ישתתפו נא כלל ישראל בפדיונו, וגם אני אהיה בתוכם, אך למה מחויב אני לבדי להפסיד הכל? (אמנם המשנה מוסיפה שהעבד צריך ליתן לו שטר על חצי דמיו, אבל עדיין יכול אדון זה לבוא בטענה, עבד משובח הוא ושווה עלי הרבה יותר ממחירו בשוק עבדים) אלא מסתבר: אם נודמנה המצוה אצלך, הרי אתה מחויב בה יותר מאחרים"²⁷.

28. מפי הרב יצחק וינברג ששמע מפ"ק ה"בית ישראל" זצ"ל.

29. ראה בס' "דגל מחנה אפרים" מנכד הבעש"ט רמח"א מסדילקוב זי"ע פרשת ויקהל ד"ה או יאמר והמלאכה היתה דים וגו'.

30. וראה הסכמת הג"ר בצלאל הכהן ז"ל מוילנא לס' "תולדות חכמי ירושלים" שיש בחכמי תורה ב' סוגים, יש שהם כדוגמת השרים בני הפלטין שבקיאים בכל כוונת המלך ולא ישגו

הוא היה אומר

חידושיו של הרבי, דיוקיו, הארותיו, היו לרוב בבחינת "הוא היה אומר". מה שהוא היה בעצמו — היה אומר. מסופר, באחת מעליותיו לארץ ישראל, כיון שהגיע אליה עמד והצביע לפני האנשים שסבבו אותו על דברי הגמרא (כתובות קי"ב ע"ב) "רבי אבא מנשק כיפי דעכו, רבי חנינא מתקן מתקליה, רבי חייא בר גמדיא מיגנדר בעפרה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". בפירש"י על אתר יש דיבור המתחיל "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", ציטוט הפסוק במלואו מתוך הגמרא, מבלי להוסיף אפילו מלה אחת. שאל רבינו זצ"ל באותו מעמד: מה ביקש רש"י בזה להשמיענו? והשיב בדברים נאים היוצאין מפי עושיהן: רש"י רק השמיט את התיבה "שנאמר" המוזכרת בגמרא, רש"י הקדוש מרמז לנו כי התנאים הקדושים הרעיפו נשיקות על סלעי ארץ ישראל והתגלגלו בעפרותיה לא מפני "שנאמר..." דהיינו בגלל שמצאו פסוק המלמד שכך יש להתנהג, אלא עשו מה שעשו "כי רצו עבדיך..." ממש, בגלל שהם עצמם היו במדרגה הזאת והתרפקותם לא היתה מעושה כלל (בלשון קדשו: "ס'איז נישט גיווען קיין נאך גימאכטע זאך")²⁸.

והיה העקוב למישור

מענקי התקופה היו רבים שהביעו השתוממותם נוכח פלא גאונותו, שהיו דברי תורה מיושרים ומחודדין בפיו בצורה מדהימה, מבלי שיזדקק לפלפולים והסברים ארוכים ומייגעים, עד שבלימודו נעשה גם העקוב למישור. תלמידי הבעש"ט פירשו²⁹ את דברי חז"ל "מתוך שחסידיהן הן תורתן משתמרת" (ברכות ל"ב ע"ב) מלשון "משמרת ונפה" (אבות פ"ה), דהיינו, שאותה יגיעה מרובה שנדרשה מאחרים להשקיע בכדי לברר ולסנן השקמים והפסולת עד שמגיעים ליין הצלול, יינה של תורה, החסידים אינם צריכין לה, באשר זוכים ומכוונים לאמיתה של תורה תיכף בתחילת הלימוד, ותורתם מזוקקת מכל שמרים או סיגים — עין-בעין ראו טובי הלומדים אצל רבינו זצ"ל כיצד אמיתה של תורה מחזרת אחריו וממציאה עצמה אליו בלא שיזדקק לחיפושים מיותרים³⁰.

25. אולי הכוונה שאמר השי"ת לירמיה קנה בכסף וזה יהיה לאות אשר שדות בכסף יקנו, בשוב ה' שבות עמו, וכן איתא ב"צווארי שלל" לרבי חיד"א (מהדור' ירושלים תשי"ט) הפטרת פ' בהר אות ג' בשם כה"ר אפרים נבון ז"ל בעל "מחנה אפרים".

26. כנ"ל מס' 24.

27. מפי הרב משה כשר ע"ה.

אבחנתו הדקה וחריפותו כי רבה השלימו זה את זה תמיד. מסופר: פעם אחת נזדמן לו שחלף במקום מסוים על-פני תמונת קיר גדולה, מעשה אומן, שמצויר בה "משפט שלמה" לכל פרטיו ודקדוקיו. העיף רבינו זצ"ל מבט זריז בעיניו הטהורות לעבר התמונה והגיב בחיוך. מקורבו הרב מניישטאט רי"צ לוינזון ז"ל, שנוכח בשעת מעשה, הרהיב ושאל מה כוונתו הקדושה. אמר לו: "שלמה המלך היה יותר חכם מן הצייר... הלה נותן חרב ביד האחת של המשרתים העומדים לפניו, ואת הילוד החי ביד השנית... אולם המלך שלמה אמר רק "קחו לי חרב", והחזיק את החרב אצלו, ולא נתן אותה ביד המשרתים; אחרת – הלא כשאמר "גִּזְרוּ את הילד החי לשנים" עלולים היו משרתיו לבצע כהרף עין את פקודתו..."³¹

וזאת המדה, אבחנה דקה בתוספת קורט של חריפות, עברה כחוט-השני בכל דרך לימודו. אפס כי גם בחריפותו חתר רק אל האמת הצרופה, אמיתה של תורה, והיא מחוז חפצו.

היישר מן השיתין

כמה וכמה פעמים האיר עיני חכמים בדברי תורה, אם בהלכה ואם באגדה, כשהוא נעזר בבקיאותו בתנ"ך, ומדייק בפסוקים להפליא. מדה זו בתורה, שהיא נדירה מסוגה, ורק בודדים מגאוני הדורות גילו בה את כוחם, היתה אחת מע' פנים מסבירות שלו. הדיוקים הפשטניים האלה היו לו כחצצים ביד גבור הן בהבנת גפ"ת והן בחסידות ובמוסר³².

בהבנת פקודתו, ויש מהם כעין פקידים הרחוקים ממנו, שאע"פ שהם גם חכמים מחוכמים מ"מ יעמולו הרבה להבין רצונו האמיתי ע"פ יסודות חוקים וכללים קדומים בדרכי המו"מ והחקירה, הללו נצרכים להרבה קושיות ופלפולים כדי להשיג בירור הלכה לאמיתה, בעוד הראשונים יקלעו היישר אל המטרה נקודת אמיתה של תורה בלא הרבה קושיות ופירושים. ועיי"ש שמזכיר בענין זה דברי האלשיך הקדוש (בפירושו לס' תהלים ס"ח י"ג וּנְתַן בֵּית תַּחֲלֵק שֶׁלֵּל) שכל נפש מישראל קיבלה על הר סיני חלק וכח מיוחד לחדש חד"ת בעולמו.

31. מפי ר' לייבל אלטר.

32. נזכיר מעט מהרבה דוגמאות לגישה זו שרבינו זצ"ל הצטיין בה, כגון ביאורו בגמ' פסחים ד' ע"א, שהובא ב"מכתבי תורה" עמ' רכ"ז בהערה, ואשר הוכיח בזה לפלוני שלא נפלה טעות בספר שפ"א כפי שחשב; או מה שכתב לנכדו הב' מנחם נתן היינה הי"ד (נרפס ב"ליקוטי יהודה" שמות עמ' מ"ח) להוכיח מה זו יר"ש מלשון הכתוב פ' וארא בעבדי פרעה; וכן ביאורו למשנה "המבזה את המועדות" ע"פ